

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาในประเด็นหัวข้อ แบบแผนการดำเนินชีวิตและความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้สูงอายุในชุมชนบ้านหนองผึ้ง ต.ทากาศ อ.แม่ทา จ.ลำพูน โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษา สองประเด็นหลัก คือ เพื่อศึกษาแบบแผนการดำเนินชีวิตและความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้สูงอายุ ทั้งนี้ภายใต้เงื่อนไขที่กระตุ้นให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน การสรุปครั้งนี้แยกออกเป็น 2 ประเด็นย่อย คือ 1) แบบแผนการดำเนินชีวิตและ ความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้สูงอายุ 2) เงื่อนไขหรือปัจจัยที่กระตุ้นให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรม ดังสรุปผลไว้ดังนี้

แบบแผนการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ

จากการศึกษา พบว่า แบบแผนการดำเนินชีวิตส่วนใหญ่ของผู้สูงอายุมีความคล้ายคลึงกัน ซึ่งเป็นความคล้ายคลึงกับผู้สูงอายุที่พบเห็นในชนบทโดยทั่วไป แต่จะมีความแตกต่างกันบ้างในประข้อปลีกย่อย ทั้งนี้เป็นเพราะเงื่อนไขฐานะทางเศรษฐกิจ และความแตกต่างทางเพศ ในทางเศรษฐกิจนั้น ผู้สูงอายุที่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี จะมีการดำเนินชีวิตที่ไม่ค่อยลำบากมากนัก เพราะมีพื้นฐานความพร้อมทางด้านเศรษฐกิจมาก่อน และทั้งนี้ในการออกงานทางสังคม ผู้สูงอายุที่มีฐานะดีจะได้รับการยอมรับจากสังคมชุมชนมากกว่าผู้สูงอายุที่มีฐานะค่อนข้างยากจน เนื่องจากได้รับการยอมรับมากกว่า จะสังเกตได้จาก การได้รับให้เป็นผู้นำในหลายเรื่องของผู้สูงอายุที่มีฐานะค่อนข้างดี ซึ่งแตกต่างกับผู้สูงอายุที่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างยากจน ที่มีการดำเนินชีวิตที่ค่อนข้างลำบาก ต้องแบกรับภาระหลายเรื่อง โดยเฉพาะผู้สูงอายุหญิง ในกรณีที่สามารถได้ตายจากไป ทำให้ความเป็นอยู่ค่อนข้างลำบากมากขึ้นหลังจากสูญเสียคู่ชีวิตไป ทั้งนี้เพราะว่าภาระทั้งหลายที่มีอยู่จะตกอยู่กับผู้สูงอายุหญิงที่ต้องแบกรับภาระงานทั้งหมดอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นการหารายได้มาจุนเจือครอบครัว รับผิดชอบงานบ้านงานเรือน รวมทั้งลูกและหลานอีกหลายคน เป็นต้น แม้ในผู้สูงอายุบางรายถึงแม้จะมีลูกมาก ก็ไม่สามารถพึ่งพิงอาศัยยามแก่ชราได้ ทั้งนี้เพราะว่า ลูก ๆ

บางคนชอบเที่ยวเตร่ เล่นการพนัน ไม่ค่อยทำงานจึงพึ่งพึ่งอะไรไม่ค่อยได้ แม้จะพึ่งอาศัยได้ก็เพียงบางคนเท่านั้นที่ยังดูแลผู้สูงอายุอยู่ ซึ่งจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับอาหารการกินสำหรับผู้สูงอายุ เป็นต้น

อย่างไรก็ตามไม่ว่าผู้สูงอายุจะมีฐานะยากจนหรือฐานะดี ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุทุกคนจะผูกพันกับการทำงานเหมือนกันหมด โดยเฉพาะงานที่เกี่ยวกับการแกะสลัก ทำสวนลำไย และรับจ้างงานทั่ว ๆ ไป เป็นต้น ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้สูงอายุยังมีความจำเป็นในด้านเศรษฐกิจ และการหารายได้ ไม่ว่าจะงานนั้นจะทำเพื่อตนเอง หรือครอบครัวก็ตาม

ในด้านสุขภาพอนามัยของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุในชุมชนนั้นมีสุขภาพร่างกายค่อนข้างแข็งแรง ไม่ค่อยเจ็บป่วยอะไรง่าย ๆ เพราะว่าได้ออกกำลังกายเป็นประจำ เช่น การถางหญ้า แกะสลัก ไปสวนเสมอ ถึงแม้จะเจ็บป่วยไข้ ก็เป็นเพียงเล็กน้อยเท่านั้นไม่ถึงกับหนักหนาอะไร

ส่วนโรคประจำตัวที่พบในผู้สูงอายุส่วนมากจะเป็นโรคเกี่ยวกับสายตาฝ้าฟาง โรคข้อกระดูกอักเสบ โรคกรดไหลย้อน เป็นต้น โดยเฉพาะโรคกรดไหลย้อนหนักที่พบมากในผู้สูงอายุที่ชอบนั่งแกะสลักนาน ๆ เพราะไม่ค่อยได้เปลี่ยนอิริยาบถ คือ อยู่ในท่านั่งตลอดเวลา จึงเป็นเหตุให้เป็นโรคกรดไหลย้อนได้ง่าย

ในส่วนการรักษาพยาบาลนั้น ผู้สูงอายุที่เจ็บไข้ได้ป่วย หรือเป็นโรคประจำตัว จะใช้บริการอยู่ 2 แห่ง คือ สถานบริการที่เป็นคลินิกเอกชน และสาธารณสุขของตำบล รวมทั้งร้านขายยาแผนปัจจุบันทั่วไปที่ขายยาสำเร็จรูป สถานบริการที่เป็นคลินิกเอกชนที่ผู้สูงอายุได้ใช้บริการนั้น เป็นเพราะว่า ผู้สูงอายุเห็นว่า ยาที่ได้จากคลินิกจะเป็นยาที่ค่อนข้างมีคุณภาพกว่ายาที่ได้รับจากสาธารณสุขอนามัย ถึงแม้ว่ายาจะแพงกว่า ผู้สูงอายุก็ยินยอมที่จะจ่ายให้ ทั้งนี้ส่วนมากจะเป็นผู้สูงอายุที่ค่อนข้างมีฐานะดี มากกว่าที่ยากจนที่เข้ารับบริการของทางคลินิก ในส่วนของอนามัยสาธารณสุขตำบล ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ที่มีฐานะยากจนจะใช้บริการมาก ถึงแม้ยาที่ใช้บริการจะด้อยคุณภาพกว่ายาของทางคลินิก แต่ผู้สูงอายุก็ใช้บริการอยู่เป็นประจำ ทั้งนี้เพราะว่าเงื่อนไขทางเศรษฐกิจซึ่งยังยากจนอยู่

ในส่วนสวัสดิการที่ผู้สูงอายุได้รับนั้น พบว่า มีอยู่ 2 ลักษณะ คือ เงิน 300 บาทที่รัฐจัดให้ แต่ทั้งนี้ก็ได้รับไม่ทั่วถึงทุกคน เพราะว่างบประมาณมีไม่เพียงพอต่อผู้สูงอายุทั้งหมด จึงจัดให้เฉพาะผู้สูงอายุที่ลำบากจริง ๆ เช่น ยากจน และพิการ เป็นต้น ส่วนบัตรสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุนั้น

สามารถใช้บริการฟรี ตามอนามัยและตามโรงพยาบาลที่บัตรระบุไว้โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายเรื่องค่ารักษาพยาบาลใด ๆ ทั้งสิ้น

เงื่อนไขที่กระตุ้นให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรม

เงื่อนไขที่กระตุ้นให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งพอสรุปได้เป็น 3 ประเด็นย่อย คือ เงื่อนไขความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน เงื่อนไขความสัมพันธ์ทางเครือญาติ และเงื่อนไขการออกงานทางสังคม ในด้านเงื่อนไขความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านนั้น พบว่า ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุจะพบปะพูดคุยกับผู้สูงอายุที่อยู่ในวัยเดียวกันมากกว่าวัยอื่น ทั้งนี้เพราะว่าได้รับการยอมรับมากกว่า ในการพบปะพูดคุยกันส่วนใหญ่ ผู้สูงอายุจะไปเยี่ยมเยียนที่บ้านกันและกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเวลาที่ว่างจากภารกิจช่วงไหน ก็จะผลัดเปลี่ยนกันไปเยี่ยมเยียนกันและกัน เรื่องที่สนทนากันส่วนใหญ่จะเป็นเรื่อง การทำมาหากิน อาชีพ รายได้ เป็นต้น

ภายใต้เงื่อนไขการออกงานทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่พบ คือ การไปงานศพ ทั้งนี้เพราะว่า ผู้สูงอายุบอกถึงความจำเป็นต้องไปงานศพทุกครั้งด้วยเหตุผลดังนี้ คือ ประการแรก สาเหตุที่ไปร่วมงานศพ เพราะว่าการตายนั้นเป็นการจากไปตลอดกาล ไม่มีวันได้พบกันอีก ประการที่สอง การไปร่วมงานศพทุกครั้ง เพราะตั้งความหวังไว้ว่าถึงเวลาที่ตนต้องจากไป คนเหล่านั้นต้องมาช่วยงานของตนเพื่อเป็นการทดแทนเช่นเดียวกัน ส่วนงานสังคมอื่น ๆ จะมีเพียงส่วนน้อยที่ไปร่วมงาน เช่น งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ แต่ไม่ไปทุกงาน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างผู้สูงอายุกับผู้เป็นเจ้าของงานนั้น

ด้านเงื่อนไขความสัมพันธ์ทางเครือญาตินั้น ผู้สูงอายุได้ขาดการติดต่อสัมพันธ์กันเป็นเวลานานหลายปี เนื่องจากเหตุผลที่ว่า ญาติพี่น้องบางส่วนได้ล้มหายตายจากไปเพราะความชรา และการเจ็บป่วย หรือไม่กี่ต่างคนต่างชราภาพเป็นอุปสรรคในการเดินทางไกล เพื่อไปเยี่ยมเยียนกัน ดังนั้นจึงยุติการไปเยี่ยมเยียนซึ่งกันและกัน และทั้งนี้ในกรณีผู้สูงอายุบางคนมีภาระต้องรับผิดชอบหลายอย่าง เช่น ต้องทำมาหากิน ดูแลครอบครัว เลี้ยงหลาน ทำให้ไม่มีเวลามากพอที่จะไปเยี่ยมเยียนกัน แต่ทั้งนี้ก็ยังมียังมีเงื่อนไขงานทางสังคมที่พอจะให้ผู้สูงอายุที่เป็นเครือญาติได้พบปะพูดคุยกันบ้าง

อภิปรายผล

จะอภิปรายตามประเด็นหัวข้อศึกษา คือ "แบบแผนการดำเนินชีวิต และความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้สูงอายุ ภายใต้เงื่อนไขที่กระตุ้นให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรม" ทั้งนี้โดยจะแยกประเด็นการอภิปรายออกเป็น 2 หัวข้อย่อย คือ

- 1) แบบแผนการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชน และ
- 2) ความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้สูงอายุ

1) แบบแผนการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ

จากการรายงานผลการศึกษาดูแลเห็นว่า แบบแผนการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในหมู่บ้านหนองผึ้งทั้ง 6 ราย ส่วนใหญ่จะมีความคล้ายคลึงกัน และความคล้ายคลึงกันนี้ จะพบเห็นในผู้สูงอายุโดยทั่วไปตามชนบท จะมีความแตกต่างกันบ้างเล็กน้อยในข้อปลีกย่อย ซึ่งมีเงื่อนไขในเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจ และเรื่องความแตกต่างทางเพศเป็นตัวบ่งชี้ถึงความแตกต่าง ซึ่งอภิปรายได้ดังนี้

1.1) ถ้าเป็นผู้สูงอายุเพศหญิงทุกคนจะตื่นแต่เช้า เพื่อนั่งข้าวหรือเตรียมอาหารให้สมาชิกในครอบครัว เพราะว่าเป็นหน้าที่ของแม่บ้านที่ต้องทำ หลังจากนั้นบางคนต้องไปทำมาหากินตามปกติ เพื่อหารายได้จุนเจือครอบครัว เมื่อกลับมาบ้านตอนเย็นก็ต้องเตรียมอาหารมือเย็นให้สมาชิกในครอบครัวอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งตรงกันข้ามกับผู้สูงอายุเพศชายบางคนที่ยังมีชีวิตอยู่ไม่ต้องตื่นแต่เช้าเพื่อเตรียมอาหาร แต่ภรรยาจะจัดการในเรื่องข้าวปลาอาหารไว้ให้เรียบร้อย บางคนที่ยังมีชีวิต ลูกหลานที่อยู่บ้านเดียวกันก็จะจัดการให้ทุกอย่างเช่นเดียวกัน

เมื่อเปรียบเทียบในประเด็นนี้ ระหว่างผู้สูงอายุเพศหญิงและเพศชาย จะปรากฏชัดว่า ยังคงมีการแบ่งแยกบทบาทหน้าที่ภายในบ้านระหว่างหญิงชายอยู่ ซึ่งเป็นที่ยอมรับและปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างเหนียวแน่น คือ หน้าที่งานบ้านทุกอย่าง เป็นหน้าที่ของฝ่ายหญิง ไม่ว่าผู้หญิงคนนั้นจะมีงานทำนอกบ้านหรือไม่ก็ตาม หรือแม้แต่ในปัจจุบัน เราได้พบเห็นอยู่จนจินตนาการว่า ผู้หญิงที่ทำงานนอกบ้านมีรายได้เป็นของตนเอง เมื่อเลิกงานกลับบ้าน ก็ต้องดูแลจัดหาอาหาร ดูแลความสะอาดบ้าน เลี้ยงดูอบรมลูกอยู่ใกล้ชิดกับลูกมากกว่าฝ่ายชาย อีกทั้งแบกรับภาระทุกอย่างในบ้าน รวมทั้งความทุกข์ยากหรือปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในครอบครัว ฝ่ายหญิงจะต้องรับรู้และรับผิดชอบเต็ม ๆ อย่างหลีกเลี่ยงได้ยาก

ในสถานการณ์ปัจจุบันเราจึงเห็นภาพของการเรียกร่องสิทธิสตรีอยู่เนื่อง ๆ ซึ่งก็ได้ผลอยู่ในระดับที่ไม่พึงพอใจนัก ทั้งนี้เพราะฝ่ายหญิงส่วนหนึ่งยอมรับสถานภาพของตนเอง ผนวกกับค่านิยมและความเชื่อที่ว่า ผู้หญิงต้องเป็นแม่บ้าน เป็นช้างเท้าหลัง สามีว่าอย่างไรต้องเชื่อและทำตาม อีกส่วนหนึ่งซึ่งเป็นส่วนน้อยทำให้พลังการเรียกร่องสิทธิสตรีน้อยและอ่อนแอเกินกว่าที่จะได้รับชัยชนะเต็มตามความต้องการ

1.2) ผู้สูงอายุที่มีฐานะยากจนส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุเพศหญิง ทั้งนี้เพราะว่าพื้นฐานทางเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ยากจนมาก่อน ผนวกกับภายหลังสามีตายทำให้ยากจนยิ่งขึ้น ส่วนผู้สูงอายุที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีจะเป็นเพศชาย เพราะพื้นฐานทางฐานะดีมาก่อน ภายหลังเข้าสู่วัยสูงอายุการดำเนินชีวิตจึงไม่ลำบากมากนัก ทั้งนี้สังเกตได้จากกรณีผู้สูงอายุหญิง 2 คน ที่อยู่ในกลุ่มยากจน ทุกคนสามีตายจากไปไม่ต่ำกว่า 5 ปี ซึ่งไม่ต้องสงสัยว่าเมื่อหัวหน้าครอบครัวที่เป็นหลักของทุกคนในครอบครัวในการทำมาหากินหารายได้มาเลี้ยงครอบครัวตลอดชีวิต เมื่อตายจากไปแล้ว รายได้หลักที่เคยทำมาหาได้ก็ต้องขาดหายไปและยุติไปตลอดชีวิต เพราะเงินที่เคยมีใช้จ่ายภายในบ้านก็ไม่มี ภาระรับผิดชอบถูกเปลี่ยนมือมาอยู่ที่ฝ่ายหญิง เมื่อครั้งที่ร่างกายยังแข็งแรงก็พอทำมาหารายได้บ้างแม้จะไม่มากมายเท่าผู้ชายนัก ก็ยังดีกว่าไม่มีเลย แต่เมื่อวันเวลาผ่านไปเรื่อย ๆ ร่างกายก็ทรุดโทรมอ่อนแอลงตามอายุขัยด้วย ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการออกมารับจ้างทำงาน ไม่มีใครต้องการจ้างคนแก่ทำงาน เพราะผลงานไม่คุ้มกับค่าจ้าง นายจ้างส่วนใหญ่จึงหันไปจ้างคนหนุ่มคนสาวหรือคนวัยกลางคนที่สามารถทำงาน เพื่อให้คุ้มกับค่าจ้าง

เมื่อเป็นเช่นนี้ ฐานะทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุหญิงที่สามีตายจากไปจึงยากจนลง และใช้ชีวิตค่อนข้างแร้นแค้นถ้าเค็ญกว่าฝ่ายชาย ซึ่งผู้สูงอายุชายบางคนถึงแม้ภรรยาจะตายจากไปก็ยังสามารถพึ่งพาอาศัยลูกหลานภายในบ้านคอยดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด มีความเป็นอยู่ค่อนข้างสุขสบาย ไม่ต้องดิ้นรนหางานทำเพื่อหารายได้ หรือจะออกหารายได้บ้างก็เป็นบางครั้งบางคราว หรือนาน ๆ ครั้งเท่านั้น

1.3) ถึงแม้ว่าผู้สูงอายุทุกคนจะมีลูกหลานจำนวนไม่น้อย แต่จากสภาพความเป็นอยู่ และภาวะทางจิตใจที่เผชิญอยู่ก็ขึ้นอยู่กับความประพฤติ และการปฏิบัติตนของลูก ๆ ต่อผู้สูงอายุ

ในกลุ่มของผู้สูงอายุหญิงมีลูก ตั้งแต่ 5 - 9 คน แต่จากรายงานผลการวิจัยได้พบว่า กลุ่มนี้ไม่สามารถพึ่งพาลูกได้เลย หรือบางรายพึ่งได้บ้างก็เป็นเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ และเป็นลูก

ส่วนน้อยเท่านั้น การพึ่งพาที่เป็นเพียงการส่งข้าวปลาอาหารให้กินเท่านั้น แต่ไม่ได้ให้เงินไว้ใช้ เพราะบางคนก็ยากจนและมีรายได้น้อย พอเลี้ยงลูกเมียเท่านั้น จึงแบ่งปันให้กินเท่าที่ตนเองมี

จากการรายงานผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุบางรายมีความลำเอียงในการให้ความรักและการดูแลลูกไม่เท่ากัน จนเป็นเหตุให้ลูกคนอื่นน้อยใจ และไม่ใส่ใจต่อผู้สูงอายุในเวลาต่อมา ยกตัวอย่างเงินที่ได้จากสวัสดิการ เงินที่ได้จากการนำโฉนดที่ดินไปจำนอง ลูกหลายคนไม่ได้ส่วนแบ่งจากการเงินดังกล่าวข้างต้นเลย จึงเป็นเหตุให้ลูกๆ คนอื่นมองว่า มีความลำเอียงในการรักลูกไม่เท่ากัน เพราะว่าการแบ่งปันข้าวของเงินทองของผู้สูงอายุนั้น ผู้สูงอายุจะให้กับลูกเพียงคนเดียว ในขณะที่ลูกคนอื่น ๆ นั้นไม่ได้รับส่วนแบ่ง และการเหลียวแลในส่วนนี้เลย

ในประเด็นนี้จึงสอดคล้องกับประเด็นของผู้สูงอายุที่ว่า ลูกหลานต้องเลี้ยงดูบุพการีหรือผู้สูงอายุ แต่ในความเป็นจริงในปัจจุบันได้บ่งบอกว่า สังคม ประเพณี และวัฒนธรรมดั้งเดิมกำลังเปลี่ยนไป คนรอบข้างกำลังให้ความสนใจผู้สูงอายุน้อยลงและพยายามถอยห่างหรือหลบหนีหน้าไปเรื่อย ๆ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าปัญหาโครงสร้างทางสังคม และเศรษฐกิจ วัฒนธรรมได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ทำให้ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของประชากรผู้สูงอายุด้วย

1.4) ผู้สูงอายุทั้งกลุ่มยากจนและกลุ่มฐานะดียอมรับว่า ตั้งแต่อายุมากขึ้น ร่างกายชราภาพลง ความเหงามีมากกว่าแต่ก่อน ถ้าเป็นสมัยยังวัยหนุ่มสาวหรือวัยกลางคน ถ้าเกิดอาการเหงาก็จะออกไปเที่ยวตามบ้านของเพื่อนบ้านใกล้เคียง พูดคุยสนทนากัน ถ้าเป็นผู้ชายก็ชวนเพื่อนบ้านผู้ชายตั้งวงดื่มเหล้า พูดคุยสนุกสนานเฮฮา ถ้าเป็นกลุ่มผู้หญิงก็จะคุยเรื่องจุกจิก เรื่องเพื่อนบ้านหรือเรื่องการทำมาหากิน

มาถึงปัจจุบัน ถึงแม้ว่าจะเหงาเพียงใดก็ต้องทนอยู่กับบ้าน ไม่อยากเดินไปเที่ยวบ้านใคร ทนนานเข้าจนกลายเป็นความเคยชินจนเดี๋ยวนี้รู้สึกเฉย ๆ เป็นเรื่องปกติธรรมดา

จะเห็นได้ว่าทั้งผู้สูงอายุหญิงและชายต่างก็ประสบปัญหาเรื่องความประพฤติดังกล่าว ความเหงาเข้ามาครอบงำเหมือนกัน แต่ในขณะที่ผู้สูงอายุชายหาทางออกได้ไม่ยาก ด้วยการตั้งวงดื่มเหล้า พบปะสนทนาเป็นบางครั้ง ตรงกันข้ามกับผู้สูงอายุหญิงที่ไม่กล้าประพฤติปฏิบัติตัวเช่นนั้น เพราะเกรงสาขตาชาวบ้านจะดูถูกดูแคลนว่าเป็นผู้หญิงแต่ดื่มเหล้าเมามาเหมือนผู้ชาย จึงต้องอยู่ในสภาวะเก็บตัว เก็บกด จำยอม การดูถูกดูแคลนผู้หญิงดื่มเหล้าเมามาเป็นวัฒนธรรมและค่านิยมอย่างหนึ่งของสังคมไทย เป็นกฎระเบียบของสังคมที่สามารถควบคุมให้เพศหญิงแสดงออกในทางที่สังคมยอมรับว่าถูกต้อง และเหมาะสม ค่านิยมในเรื่องนี้ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาจน

ถึงปัจจุบัน แม้ว่าในปัจจุบันจะมีผู้หญิงดื่มน้ำนมมาให้เห็นอยู่ดาษดื่น และต่อหน้าก็ไม่มีใครกล้าที่จะตำหนิติเตียนหรือเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย แต่เมื่ออยู่ลับหลังผู้หญิงเหล่านี้ก็จะถูกตำหนิติเตียน กล่าวหาไปในทางเสื่อมเสีย การพูดวิพากษ์วิจารณ์ตำหนิลับหลัง จะกระพือออกไปเรื่อย ๆ แบบปากต่อปาก ไม่ช้าชาวบ้านก็จะรู้เรื่องความประพฤติที่ไม่สำนึบ ทำให้ผู้ถูกนิทาลับหลัง ต้องอึดอัดลำบากใจที่จะเข้าสังคม พบปะพูดคุยกับคนอื่น ๆ บางครั้งอาจต้องหลบหน้าย้ายออกจากหมู่บ้านไปอยู่ที่อื่น หรือถ้าไม่มีที่ไปก็จำเป็นต้องปรับปรุงตัวเองปรับปรุงความประพฤติให้สังคมยอมรับว่าดีขึ้น และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในหมู่บ้านได้อย่างสบายใจ

ค่านิยมดังกล่าว เมื่อพิจารณาหลายแง่มุม จะมีทั้งที่เป็นคุณต่อผู้ยึดถือ เชื่อถือคือสามารถควบคุมความประพฤติของคนที่เป็นผู้หญิงให้อยู่ในกรอบที่สังคมซึ่งว่านั่นคือสิ่งดีงาม แต่กรอบที่สังคมครอบงำไว้นั้น อาจสร้างความกดดันให้กับเพศหญิงได้ไม่น้อย เช่น ยามที่มีความทุกข์เศร้า เหงา ว้าวุ่น จะหาทางออกด้วยการตั้งวงดื่มสุราพูดคุยเฮฮาอย่างผู้ชายไม่ได้ อย่างดีก็นั่งเงียบอยู่เฉย ๆ เก็บกดไว้ ซึ่งเราไม่สามารถคาดเดาได้เลยว่า พฤติกรรมนั่งเงียบเก็บกดนั้น ได้เกิดอะไรขึ้นบ้างในจิตใจของผู้หญิง เป็นเรื่องที่น่ากลัว และน่าเป็นห่วง

1.5) การที่ผู้สูงอายุในหมู่บ้านไม่มีรายใดเลยที่มีอาการเจ็บป่วยเรื้อรัง มีโรคประจำตัว หรือเจ็บป่วยถึงขั้นล้มหมอนนอนเสื่อ ทั้ง ๆ ที่ในหมู่บ้านไม่มีสวนสาธารณะ ไม่มีสวนสุขภาพ ไม่มีหมอหรือโรงพยาบาลประจำตำบล ประจำหมู่บ้าน

จากรายงานผลจึงทราบว่า ผู้สูงอายุเหล่านี้มีการกินอยู่ที่ง่าย ๆ เก็บผักพื้นบ้านที่ขึ้นตามรั้ว เก็บหน่อ เห็ดในป่า หรือแม้แต่ผักหญ้าที่ขึ้นบนพื้นดิน สามารถกินเป็นอาหารได้เกือบทุกชนิด นามานึ่ง ต้ม กินกับน้ำพริกตาแดง น้ำพริกหนุ่ม เป็นอาหารหลักที่คนในหมู่บ้านนิยมกินกันทุกครัวเรือน กินกันมาตั้งแต่โบราณ และเป็นที่น่าสังเกตว่าผู้สูงอายุทุกคนไม่มีใครอ้วนเลย มีแต่ร่างกายผอมเกร็ง ผู้ชายแข็งแรงสามารถออกรับจ้างทำงานถางหญ้า ในสวนลำไยได้ ส่วนผู้หญิงถึงจะไม่แข็งแรงเท่าผู้ชาย แต่ก็สามารถเดินไปในหมู่บ้าน และเดินไปสวนลำไยของตนเอง อาจจะช้าบ้างแต่ก็ไปถึงจุดหมายทุกครั้ง

นับเป็นความ โชคดีที่วัฒนธรรมการกินของคนในหมู่บ้านไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีความแตกต่างจากวัฒนธรรมการกินของคนภาคกลางอย่างมาก

ในขณะที่คนทางภาคกลางนิยมกินอาหารมันที่ปรุงด้วยน้ำมันพืช กะทิ หรืออาหารรสหวาน จนคนส่วนใหญ่มีร่างกายอ้วน ลงพุง เต็มไปด้วยไขมัน มักเจ็บป่วยเป็นโรคต่าง ๆ มากมาย เช่น โรคเบาหวาน โรคหัวใจ ความดันโลหิตสูง ไขมันอุดตันเส้นเลือด ฯลฯ แต่คนทางภาค

เหนือนิยมกินอาหารที่ไม่มีไขมัน รสไม่หวาน อาหารส่วนใหญ่ ปปรุงด้วยการนึ่ง คั้ม (ตรงข้ามกับคนภาคกลางซึ่งชอบอาหารทอด ตุ่น แกงกะทิ) ดังนั้นคนตามชนบทภาคเหนือร่างกายจึงไม่อ้วน ทำให้ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บดังกล่าวแม้แต่รายเดียว

อาจเป็นไปได้ว่า พืชผักสวนครัวที่ผู้สูงอายุเก็บมาทำอาหารกิน เป็นพืชผักที่ขึ้นเองตามธรรมชาติ ไม่ใส่ปุ๋ย ไม่มียาฆ่าแมลง เรียกได้ว่า เป็นผักปลอดสารพิษ ผนวกกับการปรุงอาหารอย่างง่าย ๆ ไม่มีไขมันเป็นส่วนผสมมากนัก ทำให้พวกเขามีสุขภาพกายที่ยังแข็งแรง ทุกคนสามารถถางหญ้า ดูแลสวนตำไขอของตนเองได้ จนแทบไม่ต้องพึ่งพาหรือร้องขอให้ลูกหลานมาช่วยเหลือ แต่ถึงกระนั้นก็ตามใครจะรู้ว่าภายในจิตใจของร่างกายที่ดูเหมือนว่าแข็งแรง แข็งแกร่งนี้จะเป็นอย่างไ

2) ความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้สูงอายุในชุมชน

2.1) จากรายงานผลระบุว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ จะอยู่กับบ้านของตนเองเกือบทุกคน (ยกเว้นลูกหลานคนเดียวที่ชอบออกงานสังคม) อาจเป็นไปได้ว่า เมื่ออายุมากขึ้น ร่างกายไม่คล่องแคล่วปราดเปรียว อีกทั้งภาระรับผิดชอบที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะผู้หญิงที่สามีตายจากไป ต้องแบกรับภาระทั้งหมดในครอบครัว จึงไม่มีเวลาหรือโอกาสที่จะไปพบปะพูดคุยหรือสังสรรค์กับกลุ่มคนในหมู่บ้าน หรือแม้กระทั่งญาติของตนเอง คงปล่อยให้คนหนุ่มสาว ลูกหลาน ไปเชื่อมความสัมพันธ์เข้าสังคมแทน ซึ่งถือว่าเป็นสายใยของความสัมพันธ์ที่ยังยึดโยงให้ทุกครอบครัวผูกพันกันไว้ ทำให้คนในหมู่บ้านยังคงให้ความร่วมมือช่วยเหลือ และรวมกลุ่มกันได้ยามที่ครอบครัวใดมีกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคม

2.2) แต่ก่อนผู้สูงอายุกลุ่มนี้ไปทำบุญที่วัดทุกวันพระ วันสำคัญทางศาสนา งานปอยหลวง แต่ทุกคนบอกเล่าเหมือนกันว่าไม่ได้ไปทำบุญที่วัดมานานกว่า 5 ปีแล้ว มีสาเหตุและเงื่อนไข 2 ประการ คือ ประการแรก เป็นกลุ่มผู้สูงอายุฐานะยากจน ด้วยความที่ยากจน ไม่มีเงินมากพอที่จะซื้ออาหารไปทำบุญที่วัดได้ (แม้แต่เงินที่จะซื้อให้ตัวเองกินก็แทบไม่มี) ประกอบกับสภาพร่างกายที่ร่วงโรยเดินเหินไม่คล่องแคล่วกระฉับกระเฉง จึงได้ยุติการไปทำบุญที่วัด หรือแม้แต่ลูกหลานที่อยู่ด้วยกันก็ไม่ได้ไปวัดแทนผู้สูงอายุแต่อย่างใด ประการที่สอง เป็นกลุ่มผู้สูงอายุฐานะค่อนข้างรวย กลุ่มนี้ถึงแม้ว่าจะมีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่ากลุ่มแรก แต่มาภายหลังก็ไม่ได้ไปทำบุญที่วัดมากกว่า 5 ปีแล้วเช่นเดียวกัน ด้วยเหตุผลที่ร่างกายแก่ชราร่วงโรยเหมือนกับกลุ่มแรก แต่เนื่อง

จากกลุ่มนี้มีฐานะทางการเงินค่อนข้างดี จึงขอร้องให้ลูกหลานที่อยู่ด้วยกัน ทำอาหารไปทำบุญที่วัด เป็นบางครั้งบางคราวไม่บ่อยนัก

ในประเด็นนี้ ทำให้จำนวนคนที่ไปทำบุญที่วัดน้อยลง มองดูบางตา ปริมาณอาหารที่นำไปถวายพระก็น้อยลงตามไปด้วย

อีกประการหนึ่ง จากการเฝ้าสังเกตจึง ได้เห็นว่า ชาวบ้านใส่บาตรพระตอนเช้ามีอยู่ 2 - 3 หลังเท่านั้น เหตุผลทั้ง 2 ประการ ได้ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของพระ เณร ที่อยู่ในวัดประจำหมู่บ้านมีอาหารไม่พอฉัน แม้แต่สุนัข แมวที่ชาวบ้านนำไปปล่อยในวัด ก็ถูกกระหนบ อดข้าว ผอมโซไปด้วย พระ เณรต้องนั่งข้าวและซื้ออาหารทั้งสด และสำเร็จรูปมาปรุงเพื่อไว้ฉันเช้าและฉันเพล ดีแต่ว่า พระเณรที่วัดได้รับกนิมนต์ไปงานศพ งานแต่ง หรืองานขึ้นบ้านใหม่ โดยเฉพาะงานศพซึ่งมีมากเดือนละประมาณ 4 - 5 ครั้ง จึงมีปัจจัย (เงิน) ที่ไว้ใช้จ่ายภายในวัด จึงไม่ถึงกับอด

เมื่อกล่าวถึงปัจจัยที่เจ้าภาพถวายให้พระ โดยเฉพาะเงินที่ถวายพระเมื่อนิมนต์มาสวดทำพิธีทางศาสนา ไม่ว่าจะงานใด ๆ ทางสังคม เจ้าภาพถวายปัจจัยตั้งแต่ 300 -500 บาทขึ้นไป โดยเจ้าภาพแต่ละงานกล่าวเหมือนกันว่า จำเป็นต้องถวายเงินจำนวนสูง เพราะงานบ้านอื่น ๆ เขาถวายเงินจำนวนขนาดนี้ เราต้องถวายให้เท่าเทียมหรือมากกว่างานอื่น ๆ เพื่อหน้าตาและไม่ให้น้อยหน้าของเจ้าภาพ แม้ว่าเจ้าภาพจะอยู่ในฐานะยากจนหรือร่ำรวย ซึ่งถือเป็นผลดีต่อพระ เณรที่ได้รับกนิมนต์ จะได้รับปัจจัยจำนวนมาก เพื่อใช้จ่ายในการกินอยู่ ตลอดจนค่าน้ำ ค่าไฟ และค่าโทรศัพท์ในวัด ซึ่งถือว่าส่วนที่ได้มากคือปัจจัยมาทดแทนส่วนที่ขาดคืออาหารที่ใส่บาตรทุกเช้า และทุกวันนี้พระเณรจะไม่ออกบิณฑบาตรเหมือนแต่ก่อนเพราะเหตุผลดังกล่าวมา แต่พระเณรจะไปตั้งปิ่นโตในตอนเย็นตามที่เจ้าภาพแต่ละบ้านปวารณาไว้ซึ่งมีไม่มากนักประมาณ 3-5 หลังคาเรือน และในตอนเช้าชาวบ้านก็จะนำปิ่นโตที่นำมาไว้ตอนเย็นมาถวายที่วัด ในตอนเย็นทางวัดก็ไปตั้งปิ่นโตไว้ที่บ้านเจ้าภาพเหมือนเดิม ซึ่งจะปฏิบัติสลับกันไปมาเช่นนี้เสมอ

2.3) ความสัมพันธ์ทางสังคมที่สามารถยึดโยงให้คนสูงอายุผูกพันกับชาวบ้านได้อย่างเหนียวแน่น คือ การไปเข้าร่วมงานศพทั้งในและนอกหมู่บ้าน ผู้สูงอายุทุกคนบอกว่า งานศพเป็นงานสังคมเพียงงานเดียวที่ไปร่วมงานไม่เคยขาด และไปร่วมงานทุกวันทุกคืนจนกว่าจะถึงวันฉาปนกิจศพหรือเผาศพ ทั้งนี้โดยให้เหตุผลว่า ประการแรกผู้ที่ตายล่วงลับไปแล้วจะไม่มีวันได้พบกันอีก เป็นการจากไปตลอดกาล ประการที่สอง การไปร่วมงานศพทุกงานโดยตั้งความหวังว่าเมื่อถึงคราวที่ตนต้องตายจากไป คนเหล่านั้นจะมาช่วยงานของตนเพื่อเป็นการทดแทนเช่นเดียวกัน ปราบกฎการณ์ดังกล่าวจึงกลายเป็นประเพณี วัฒนธรรม และค่านิยมที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาทั้งใน

ชุมชนใกล้เคียง รวมทั้งชุมชนห่างไกล หรือจะกล่าวว่าทั้งตำบลขยายวงเป็นทั้งอำเภอแม่ทาเลยก็ไม่ผิดนัก

2.4) ในส่วนของความสัมพันธ์ของผู้สูงอายุกับเครือข่ายทั้งทางสายเลือด และการแต่งงานนั้น ผู้สูงอายุทุกคนในหมู่บ้านได้ขาดการติดต่อสัมพันธ์กันนานหลายปีแล้วตั้งแต่ 5 -10 ปี เหตุผลประการแรกคือ ญาติพี่น้องส่วนหนึ่งล้มหายตายจากไปเพราะเจ็บป่วยหรือชราภาพ ประการที่สอง เพราะต่างคนต่างชราภาพเป็นอุปสรรคในการเดินทางไปพบปะญาติพี่น้องที่อยู่ห่างไกล จึงยุติการไปเยี่ยมเยียนซึ่งกันและกัน ประการที่สาม เหตุผลเป็นตัวที่กล่าวมาแล้วว่าทุกคนมีภาระรับผิดชอบมากมาย ต้องทำมาหากิน ดูแลบ้าน เลี้ยงดูลูกหลาน จึงทำให้ไม่มีเวลามากพอที่จะออกเที่ยวเยี่ยมเยียนญาติมิตร หรือแม้แต่คิดจะไปก็ยังไม่กล้าคิด เพราะเกรงว่าเมื่อคิดอยากไป แต่เมื่อไม่ได้ไปคั้งใจนี้ก็ ตัวเองก็ต้องผิดหวังและเสียใจ จึงต้องตั้งใจและเลิกคิดถึงเรื่องการเดินทางไปเยี่ยมเยียนเครือญาติ ชีวิตทั้งหมดที่เหลือจึงอยู่กับบ้านและในสวนในไร่เท่านั้น

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยในประเด็นนี้ ได้ค้นพบคำตอบเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ในแง่มุม ตามวัตถุประสงค์การวิจัยเพียงบางส่วนเท่านั้น ทั้งนี้ ยังมีสิ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับผู้สูงอายุในแง่มุมต่าง ๆ หลายด้าน ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า น่าจะมีการวิจัยในแง่มุมที่เกี่ยวข้องกับ

- วัฒนธรรม ค่านิยม และความเชื่อของชุมชนที่ส่งผลต่อแบบแผนการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนอย่างไรบ้าง